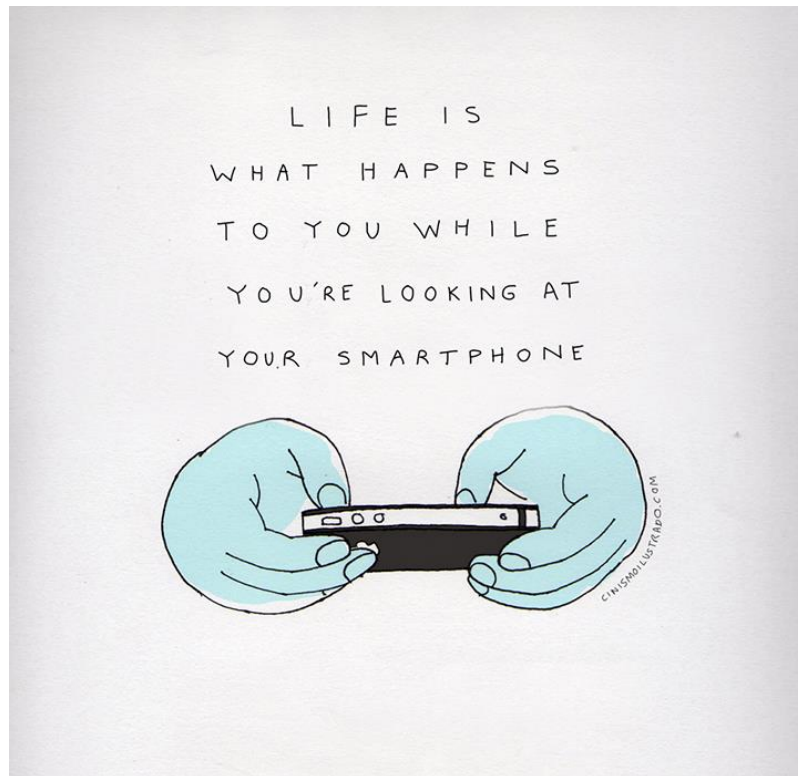

De invloed van nieuwe technologieën

“Hoe hebben de nieuwe technologieën de maatschappij en de mens de afgelopen 25 jaar veranderd en hoe gaan ze deze nog veranderen?”

Leerling: Judith Zijlstra

Profiel leerling: C&M/E&M

Klas: H5E

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Welke nieuwe technologieën zijn er de afgelopen 50 jaar ontstaan?	4
Wat is de invloed van nieuwe technologieën op ons gedrag?	6
Wat is de invloed van nieuwe technologieën op onze gezondheid?	10
Wat voor rol gaan nieuwe technologieën spelen in onze toekomst?	19
Samenvatting.....	20
Conclusie	21
Bronnenlijst	22

Inleiding

Onze wereld is de afgelopen 25 jaar drastisch veranderd. Ongeveer 25 jaar geleden kon niemand zich voorstellen dat we tegenwoordig allemaal een mobiele telefoon op zak hebben. Tegenwoordig kunnen veel mensen niet meer zonder.

Waarom is de invloed van de nieuwe technologieën zo groot op ons als mensen? Waarom leggen we onze telefoon niet neer, als we stiekem wel weten, dat we al te lang achter Facebook hebben gezeten. Waarom denken we niet aan de risico's van overmatig gebruik van nieuwe technologieën? Zijn we bang voor de risico's en kijken we er daarom maar niet naar?

Voor mijn profielwerkstuk wil ik onderzoeken hoe de nieuwe technologieën van de afgelopen 25 jaar invloed hebben op onze maatschappij, maar ook hoe ze invloed hebben op ons als mensen. Mijn onderzoeksvraag is dan ook: 'Hoe hebben de nieuwe technologieën de maatschappij en de mens de afgelopen 20 jaar veranderd en hoe gaan deze ze nog verder veranderen?'

De aanleiding voor dit onderzoek is natuurlijk de opdracht om een profielwerkstuk te maken, maar ook de niet-erkende ziekte waar mijn moeder aan lijdt, elektro hyper sensitiviteit (EHS). Zij heeft last van symptomen, wanneer zij in de buurt komt van nieuwe technologieën, zoals mobiele telefoons en wifi. De elektro hyper sensitiviteit van mijn moeder speelt een behoorlijke factor in ons leven. Hierdoor ben ik ook op dit onderwerp gekomen.

Daarnaast vind ik het interessant om te onderzoeken waarom mensen zich op een bepaalde manier gedragen. Ik wilde meer te weten komen over de invloed van de nieuwe technologieën op ons mensen en daarbij de positieve en negatieve kanten op verschillende vlakken belichten.

In dit profielwerkstuk zal ik de volgende onderdelen behandelen:

- Welke nieuwe technologieën zijn er de afgelopen 50 jaar ontstaan?
- Wat is de invloed van nieuwe technologieën op ons gedrag?
- Wat is de invloed van nieuwe technologieën op onze gezondheid?
- Wat voor rol gaan de nieuwe technologieën spelen in onze toekomst?

Welke nieuwe technologieën zijn er de afgelopen 50 jaar ontstaan?

Al sinds het jaar nul zijn mensen zich al aan het ontwikkelen. Er zijn in de geschiedenis gigantisch veel nuttige uitvindingen gedaan om ons het leven makkelijker te maken. De meeste van deze uitvindingen zijn van wereldbelang voor de leefstijl van ons leven nu. In dit hoofdstuk wil ik de uitvindingen behandelen die het meeste invloed hebben gehad op ons leven sinds ongeveer 1970. Ik heb voor deze grens gekozen, omdat rond dit jaartal er een uitvinding plaatsvindt die nu een enorme impact heeft op ons dagelijks leven: de mobiele telefoon.

“Joel, this is Marty. I am calling you from a cell phone, a real, handheld, portable cell phone”

Martin Cooper, 1973

Mobiele telefoon (1973)

3 april 1973, na jaren van onderzoek was het dan zo ver. Martin Cooper, uitvinder van de mobiele telefoon en hoofd van de afdeling autotelefonie bij Motorola, had het eerste mobiele telefoongesprek ooit met Joel Engel. Hij belde toen met een prototype, één die nog een lange weg te gaan had. Het ding was zwaar en zo groot als een baksteen. 10 jaar na het eerste telefoongesprek introduceerde Motorola de eerste telefoon voor consumenten op de markt. In Nederland brak de technologie van de draagbare telefoon pas door na de introductie van het GSM-netwerk.¹

Internet & wifi

Het eerste internet werd al gebruikt in de koude oorlog; als de ene computer uit zou vallen, dan konden de andere computers nog wel met elkaar communiceren via het netwerk. Het netwerk wat ze toen gebruikten, is niet te vergelijken met het netwerk van tegenwoordig. Dat kwam pas in 1991, toen Tim Berners-Lee het World Wide Web uitvond. Zijn uitvinding was niet alleen toegankelijk voor wetenschappers, maar voor iedereen met een internetverbinding.²

¹ Zie: <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/eerste-mobiele-telefoon> datum van raadpleging op 11 juli 2018

² Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=h8K49dD52WA> datum van raadpleging op 14 oktober 2018

Wifi is eigenlijk de opvolger van het internet. Bij internet (ethernet) wordt data overgebracht via een kabel. Wifi heeft dit niet nodig. Wifi kan data overbrengen door de lucht, via elektromagnetische straling.³ Het wordt dan ook wel draadloos internet genoemd. Wifi is een razend succes geworden en is dan ook tegenwoordig bijna overal te vinden. Het is onduidelijk wanneer wifi nou precies is gelanceerd en sinds wanneer het door huishoudens wordt gebruikt. Het lijkt wel in ons leven geslopen te zijn. Nergens kon ik vinden in welk jaartal het nou beschikbaar werd voor de 'gewone burgers'. Zelfs de medewerkers bij de KPN klantenservice konden mij niet verder helpen. Bijzonder is dat, hoe zo'n uitvinding zo snel in het dagelijks leven is beland.

PC (1981)

De eerste PC werd op 12 augustus 1981 door IBM gepresenteerd. De programma's moesten opgeslagen worden op een cassette recorder en de PC was voorzien van een toetsenbord en systeemkast met 40K Rom en 16K Ram. De PC was een groot succes. Het apparaat werd steeds goedkoper en makkelijker in gebruik en verscheen daardoor al snel in steeds meer huishoudens en bedrijven. De PC was al snel niet meer weg te denken.⁴

Smartphones (1992)

Bijna 20 jaar later na de uitvinding van de mobiele telefoon door Martin Cooper, werd de eerste smartphone geïntroduceerd tijdens de COMDEX computer en technologieshow in Las Vegas. De smartphone kon naast bellen ook e-mails ontvangen en versturen. Maar dat niet alleen! De smartphone was ook voorzien van een agenda, wereldklok en rekenmachine en er werd met een stiluspen gewerkt op het scherm. Deze smartphone was slechts een prototype, maar de uitvinding kreeg zoveel belangstelling dat er een werkelijke productie van de smartphone kwam. In 1994 werd de smartphone op de markt gebracht, maar dit was toen nog geen grote hit vanwege de hoge prijs. De smartphone werd steeds verder uitgewerkt door verschillende bedrijven. In 2007 werd de eerste Iphone op de markt gebracht, een smartphone zoals we die nu kennen, voorzien van een touchscreen en apps.⁵

~

In het vervolg van mijn profielwerkstuk zal ik het begrip 'nieuwe technologieën' vaak gebruiken. Ik doel hier dan vooral op wifi, internet, smartphones en andere mobiele apparaten zoals tablets en Pc's. Dit zijn namelijk de uitvindingen die het meeste invloed op ons uitoefenen in het dagelijks leven en ons als mens en de maatschappij ook het meeste veranderen.

³ Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=METB1o4UAT8> datum van raadpleging 14 oktober 2018

⁴ Zie: <https://infobron.nl/Wanneer-werd-de-eerste-computer-uitgevonden> datum van raadpleging 11 juli 2018

⁵ Zie: <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-geschiedenis-van-de-smartphone> datum van raadpleging 11 juli 2018

Wat is de invloed van nieuwe technologieën op ons gedrag?

Hieronder een paar uitspraken van mensen op straat die hun mening geven over mobiel bellen:

“Ik heb geen mobiele telefoon nodig, ik word toch niet gebeld.”

“Ik heb geen mobiele telefoon, ik zie daar het nut niet van in.”

“Nee, ik vind het niet belangrijk om altijd bereikbaar te zijn. Ik ben niet zo belangrijk.”

“Het lijkt me helemaal niet leuk om altijd bereikbaar te zijn.”

“Ik heb een gewone telefoon, waarom moet ik een mobiel hebben?”

“Ik vind het zonde van mijn geld.”

Deze uitspraken komen uit een interview van Frans Bromet uit 1998. Hij vroeg mensen op straat of ze een mobiele telefoon hadden en wat ze ervan vonden. Deze uitspraken lijken tegenwoordig onvoorstelbaar. Het gebruik van de smartphone is de afgelopen jaren alleen maar gestegen. 89% van de personen boven de 12 jaar was in het bezit van een mobiele telefoon of smartphone in 2017 in Nederland, volgens onderzoek van het CBS. Hoe kan het dat we er in 1998 nog niks van wilden weten en we er nu niet meer zonder kunnen?

Mensen houden van nature niet van veranderingen, volgens socioloog Rosabeth Moss Kanter. Ze verzetten zich tegen veranderingen, omdat ze bang zijn de controle te verliezen en bang zijn voor het onzekere. Daarbij kosten veranderingen ook meer werk en daar houden we ook niet van. Bij veranderingen krijgen mensen het gevoel dat alles anders wordt en dat ze afscheid moeten nemen van het oude.⁶

Toch hebben de nieuwe technologieën deze angsten van mensen overwonnen. Nu zouden we niet meer terug willen naar alleen maar een huistelefoon. Ons gedrag is dus veranderd door deze overwinning van de nieuwe technologieën. Wat heeft dit ons gebracht? Het antwoord daarop is: een hele andere wereld.

De nieuwe wereld

Een gemiddeld persoon checkt 85x per dag zijn telefoon en mensen zitten gemiddeld 3,9 jaar op hun telefoon.⁷ Er zijn dan ook veel mensen op de wereld die verslaafd zijn aan hun telefoon. Hoe komt deze verslaving tot stand?

⁶ Zie: <http://www.te-learning.nl/blog/waarom-mensen-zich-verzetten-tegen-veranderingen/> & <https://hbr.org/2012/09/ten-reasons-people-resist-chang.html> datum van raadpleging 11 juli 2018

⁷ Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=2T7Oupwslgo> datum van raadpleging 11 juli 2018

Waarom is onze telefoon zo verslavend?

Onze telefoons zijn zo verslavend vanwege de apps die we erop hebben staan. Het zijn de sociale media, zoals Whatsapp, Facebook, Instagram, etc. die ons verslaafd maken. Je zou dus kunnen zeggen dat aan je telefoon verslaafd zijn eigenlijk hetzelfde is als een verslaving aan sociale media. Wouter van Noort, schrijver voor de NRC, maakte in een van zijn berichten de volgende mooie vergelijking: 'De mobiel is een dopaminepompje dat deze sociale media bedienen'. En dit gebeurt bewust. Er blijken 3 types beloningen te zijn waarbij mensen dopamine aanmaken, namelijk sociale beloningen, beloningen van de jacht en intrinsieke beloningen. Dopamine zorgt voor een geluksgevoel die vergelijkbaar is met het nemen van drugs en alcohol. Bedrijven spelen in op deze beloningen. Neem bijvoorbeeld Whatsapp. Whatsapp heeft een manier gevonden om onze sociale beloning te activeren door middel van de blauwe vinkjes. Op deze manier wordt er een druk gecreëerd bij de ontvanger om zo snel mogelijk te reageren op de zender, omdat deze weet dat de ontvanger het bericht gezien heeft. Zo zorgt Whatsapp ervoor dat mensen hun app blijven gebruiken.⁸ Ze introduceren het als een positieve update, waar de mensen blij van worden. Maar ondertussen werkt het bij aan onze telefoonverslaving.

Maar kun je dan concluderen dat sociale media bedrijven verantwoordelijk zijn voor onze telefoonverslaving? Ik denk zelf van niet. Sociale media bedrijven hebben gewoon heel goed door hoe de mens in elkaar zit, wat onze zwakke punten zijn en hoe ze dit in hun voordeel kunnen gebruiken. Sociale media zijn eigenlijk simpel weg voeding voor onze eigen belangen.

“Alles gaat tegenwoordig over snel en snelheid [...]. Het is alsof de mens tegenwoordig altijd koortsachtig bezig is, alsof alle vertraging hem ongeduldig maakt. Dat zie je niet alleen aan het racen van de ene plaats naar de andere, maar ook in het ongeduld bij het ontvangen van berichtjes van familie, vrienden en kennissen.”

Nederlandse stoompost, herfst 1847

Dit citaat komt uit de Nederlandse stoompost, een tijdschrift uit 1847 over o.a. nijverheid, handel en nieuwe uitvindingen.⁹ Dit citaat is van toepassing op het ontstaan van de telegraaf. Uit dit citaat kun je opmaken dat er in die tijd zelfs al sprake was aan de behoefte van snelle reacties. Deze behoefte is dus al ontstaan in

⁸ Zie: <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/04/09/hoe-de-smartphone-ons-verslaafd-maakt-8009446-a1553897> datum van raadpleging 10 september 2018

⁹ Zie: <https://search.socialhistory.org/Record/1396232> datum van raadpleging 10 september 2018

de 19e eeuw. Je kunt deze tijd dan ook zien als het begin van onze wereld nu. Die behoefte aan snelheid is in de loop van de jaren alleen maar groter geworden.

Wat zijn nou de gevolgen van onze verslaving voor ons gedrag?

Een groot gevolg van onze telefoonverslaving kan ik dagelijks zien op school. Kijk maar eens een keer goed om je heen in de kantine. Ik kan je verzekeren dat bijna iedereen zijn telefoon of in de handen of op tafel heeft liggen. Is dat erg? Nou, niet per se, maar het is wel jammer, want wat zie je als het gesprek stilvalt? Ze pakken hun telefoon. 93% van de jongeren tussen de 18 & 29 jaar zeggen hun telefoon te gebruiken om verveling te voorkomen in plaats van dat ze gaan communiceren.¹⁰ En dat is ook logisch, omdat het weinig moeite kost! Het is veel makkelijker om je in je telefoon te verdiepen in plaats van een nieuw gespreksonderwerp te verzinnen. En begrijp me niet verkeerd, ik doe er zelf ook aan mee. Als ik niet goed in mijn vel zit of me ongemakkelijk voel, is mijn telefoon een heel goed wapen om mezelf mee te beschermen. Toch probeer ik het echt zo min mogelijk te doen. Het ziet er namelijk zo sneu uit; een tafel vol mensen starend naar hun telefoon of een groep brugklassers in de gang, die tijdens hun pauze alleen maar naar hun telefoon staren en geen ander woord wisselen dan over een of andere game.

Telefoons kunnen dus een behoorlijke blokkade zijn voor het in contact komen met elkaar. Aan de andere kant is het natuurlijk ook een hulpmiddel. Door onze mobiele telefoons kun je buiten school ook makkelijk met elkaar in contact komen. Er wordt tot 's avonds in de late uurtjes nog over van alles gepraat. Gek is dat dan eigenlijk: onze telefoons zorgen voor verbinding, maar verbreken deze tegelijkertijd ook!

Een ander belangrijk gevolg van onze verslaving aan telefoons is dat we bang zijn dat we niet bereikbaar zijn. Dit heeft zelfs een naam gekregen: nomofobie.¹¹ Het is letterlijk de angst van mensen om hun mobiele telefoon te verliezen of te vergeten. Kortom: de angst om dingen te missen. Mensen die hier heel erg last van hebben worden nomofoben genoemd. Mensen willen steeds meer informatie en onze mobiele telefoons zijn een niet stoppende bron van informatie spuwars. Nou ja, totdat de batterij leeg is dan. Dat is dus precies een onderdeel van nomofobie. Sommige nomofoben zijn hier zelfs zo bang voor, dat ze een tweede telefoon aanschaffen. En dat alleen maar om niks te missen... Nou zijn nomofoben ook echt wel het uiterste, maar ik denk dat wij stiekem allemaal deze angst in ons hebben. Iedereen krijgt een hartverzakking als we denken onze telefoon kwijt te zijn. Zijn we dan misschien niet allemaal een beetje nomofobisch?

¹⁰ Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=W6CBb3yX9Zs> datum van raadpleging 10 september 2018

¹¹ Zie: <https://www.gezondheidenco.nl/74221/nomofobie-macht-smartphone-ben-verslaafd/> datum van raadpleging 10 september 2018

Als we dan zo bezig zijn op onze telefoons, wat doen we dan? Nou, op de sociale media zitten natuurlijk, want dat is wat ons zo bezig houdt. De mens wil waardevol zijn volgens filosoof Elize de Mul.¹² Sociale media kunnen ons deze waarde tonen. Hoeveel 'likes' of 'thumbs up' zal ik krijgen? Hoe krijg ik zoveel mogelijk volgers op Instagram? Er zit nogal een verschil tussen 70 vrienden op Facebook of 1200. Hoe bereik ik die 1200? Hoe kom ik het beste over op mijn Facebookpagina? Volgens Elize de Mul hebben we een nooit te bevredigen verlangen naar deze likes. Dit onbevredigde verlangen kan ervoor zorgen dat we ons gedrag en de wijze waarop we onszelf aan de wereld presenteren aanpassen. We gaan datgene doen waarvan we verwachten dat anderen dat leuk zouden vinden. We nemen dus een rol aan, die niet overeenkomt met hoe we werkelijk zijn.

¹² Zie: <https://www.brainwash.nl/hoe-social-media-je-gedrag-beinvloeden/likes-en-thumbs-up-zijn-de-valuta-van-de-online-wereld-kapitalisme-wakkert-een-verlangen-aan-naar-meer-een-dorst-naar-een-hogere-score-is-het-gevolg> datum van raadpleging 11 september 2018

Wat is de invloed van nieuwe technologieën op onze gezondheid?

Stel je eens voor, dat je de supermarkt binnen loopt. Het is druk, iedereen doet nu de weekendboodschappen. Je kijkt op je lijstje, wat moest je ook alweer hebben? O ja, groentes voor vanavond. Zo begin je je lijstje af te werken. Nu je al een tijdje binnen bent, begin je opeens een soort druk te voelen op je borst en op je hoofd. Je krijgt uit het niets een rare soort hoofdpijn. Hoe kan dat nou? Je voelde je nog zo goed vandaag. Nou ja, je zal wel moe zijn. Als je verder wil lopen begin je je ook een beetje wagenziek te voelen. Je merkt dat het lastig is om in evenwicht te blijven. Geïrriteerd blijf je staan. Even focussen, waar was je ook alweer mee bezig? Je kijkt naar je boodschappenlijstje, maar het is opeens slecht te lezen. Het lijkt wel alsof je zicht opeens waziger is geworden. Wat staat daar nou? Spaghetti? Je merkt dat je opgefokt begint te raken. Waar komt deze stress opeens vandaan? Je hebt weekend! Toch voel je je hart sneller kloppen, alsof je straks een presentatie of zoiets moet doen. Wat is dit toch?! Je probeert het gevoel te negeren. Snel boodschappen doen en dan naar huis! Je kunt eindelijk naar de kassa. Er staat een beste rij en iedereen staat dicht op elkaar. Veel mensen zitten op hun telefoon om de tijd te doden. Je hoofd voelt aan alsof je hem net hebt gestoten. 'Dat wordt dan € 35,- alstublieft', zegt de caissière. Wat je nu uiteindelijk moet betalen, komt niet eens goed bij je binnen. Je steekt gewoon je pas in het pinautomaat. Pincode staat er. 5,9... En dan? Wat is dit?! Wie vergeet nou zijn pincode! Oké, probeer rustig te blijven. 5,9,4... 0! Het apparaat geeft een goedkeurend geluid. Yes, daar zijn we vanaf! Snel de boodschappen inpakken. Met een volle tas loop je uiteindelijk de winkel uit. Als je buiten komt, voel je je al een stuk beter. Heerlijk, die frisse lucht! Je loopt naar je auto en laadt de boodschappentas in. Je gaat op weg naar huis. Links, rechts, links... en ja we kunnen rijden. Dan moet je vol op de rem trappen voor een auto van links! Waar kwam die opeens vandaan?! Je had hem niet gezien... Je voelt je een gevaar op de weg. In je hoofd voel je nog steeds een hoofdpijn na gonzen. Eenmaal thuis aangekomen, wil je beginnen met uitpakken. Je merkt dat dit niet lukt. Je moet echt even gaan liggen. Na een uurtje probeer je het nog een keer. Je ziet maar één boodschappentas staan. Hoe kan dat? Je hebt er altijd twee nodig. Je haalt de tas leeg en kijkt nog eens goed. Shit, de helft vergeten!

Welkom in het leven van een EHS'er. Kon je je het voorstellen? Waarschijnlijk klonk dit voor jou alsof je gewoon ziek werd. Dat je tegen een griepje aanhangt of tegen koorts. Maar voor sommige mensen is dit de dagelijkse realiteit. Zij worden ziek van de straling die o.a onze mobiele telefoons afgeven.

Wat houdt dat in? EHS.

EHS is een afkorting van elektrohypersensitiviteit. Een ander woord hiervoor is stralingsgevoeligheid. Elektrogevoeligen of stralingsgevoeligen zijn mensen die lijden aan EHS. Zij hebben last van de elektromagnetische velden die sommige apparaten van tegenwoordig afgeven.¹³ Voorbeelden van deze apparaten zijn alledaagse voorwerpen zoals telefoons (zowel DECT als mobiel), televisie, PC, computer, wifi modem en zelfs keukenapparatuur en lampen. Nou verschilt het per elektrogevoelige hoeveel last ze hebben en van welk apparaat.

Voorbeelden van klachten die elektrogevoeligen ondervinden zijn:¹⁴

- Hoofdpijn, toenemende druk in het hoofd, duizeligheid
- Oorsuizing of piepen, lichte doofheid
- Concentratieverlies, niet helder kunnen nadenken, vergeetachtigheid
- Vermoeidheid
- Nervositeit, hyperactief, stress
- Prikkelbaar, agressief
- Slapeloosheid
- Hoge hartslag, hartritmestoornissen
- Aantasting immuunsysteem
- Persoonlijkheidsveranderingen, verandering van gedrag
- DNA-schade in cellen: gezwellen, kankers en tumoren¹⁵
- Combinatie van klachten als syndroom: chronische vermoeidheid

Herkende je er een paar in het verhaaltje over de supermarkt van eerder? Ik heb hierboven nog niet eens alle klachten genoemd en het is nu al een hele lijst. Over het algemeen geldt: stralingsbelasting weg, klacht weg (dit kan enkele tijd duren). Maar zoals je kon lezen zijn de klachten niet alleen direct. Er zijn ook gevolgen voor de langere termijn, die kunnen ontstaan bij langdurige blootstelling aan straling.

¹³ Zie: <https://www.stichtingehs.nl/wat-is-elektrohypersensitiviteit-ehs> datum van raadpleging 11 september 2018

¹⁴ Zie: <https://sosstraling.nl/gezondheidsklachten-top-26/> datum van raadpleging 11 september 2018

¹⁵ Zie: <https://www.ahealthylife.nl/nieuw-onderzoek-bevestigt-straling-mobiele-telefoon-veroorzaakt-kanker/> & <https://www.biorxiv.org/content/biorxiv/early/2016/05/26/055699.full.pdf> datum van raadpleging 7 oktober 2018

Wie hebben hier last van?

Iedereen. Of je er nou in gelooft of niet; het kan iedereen overkomen. Iedereen komt namelijk in aanraking met de straling, maar niet ieder lichaam reageert hetzelfde. Naast de mensen die zich bewust zijn dat ze last hebben van straling, zijn er ook nog andere groepen:¹⁶

- Mensen die denken last te hebben van straling, maar bij wie er andere, zwaarwegende factoren zijn voor hun gezondheidsklachten;
- Mensen die last hebben van straling, maar niet weten dat dit de oorzaak is voor hun klachten;
- Mensen die nog geen last hebben van straling, maar dit in de toekomst zullen krijgen;
- Mensen die geen last hebben van straling en dit ook nooit zullen krijgen.

Niet iedereen is dus even gevoelig voor straling. De een voelt het wel en de ander voelt het niet. Stress en een slecht immuunsysteem dragen ook bij aan de mate van de gevoeligheid voor straling. Mensen die heel gestrest zijn, kunnen dus sneller klachten van straling ervaren. Maar als je het niet voelt, betekent dat het er niet is. Toch?

Onzin?!

Wij mensen geloven graag, dat als we het niet kunnen zien, horen of voelen het ook niet bestaat. Voor mensen die geen klachten ervaren van straling en straling dus niet voelen, is het dan ook lastig te geloven dat andere mensen hier ziek van kunnen worden. Dat er in de kwestie of de elektromagnetische velden schadelijk zijn voor onze gezondheid ook verschillende ondervindingen zijn, helpt dan ook niet mee.

Vele wetenschappers over de hele wereld hebben al meerdere onderzoeken gedaan naar de effecten van straling op onze gezondheid. Vormt het een gevaar voor ons? Ja, daar zijn ze het over eens. Het punt waar ze het alleen niet over eens zijn, zijn de stralingslimieten.¹⁷ Stralingslimieten zijn grenzen voor de sterkte (frequentie) van de straling. Sommige wetenschappers zijn van mening dat de straling niet schadelijk voor ons is, zolang het onder de limieten blijft. Bij deze onderzoeken wordt er gekeken naar het zogenoemde opwarmingseffect.¹⁸ Het is dan ook bewezen dat opwarming door straling risico's heeft voor onze gezondheid. Daarom zijn de stralingslimieten, ook wel blootstellingslimieten genoemd, ingevoerd. Zolang de frequenties onder de limieten blijven, is er geen gevaar voor opwarming van het

¹⁶ Zie: <http://ikheblastvanstraling.nl/straling/> datum van raadpleging 12 september 2018

¹⁷ Zie: <http://www.cybertheek.nl/emv/infoveldmeting.pdf> datum van raadpleging 12 september 2018

¹⁸ Zie: <http://www.kennisplatformelectromagnetischestraling.org/pdf/We-worden-allemaal-doodgestraald-Spiegelbeeld-april-2018.pdf> datum van raadpleging 12 september 2018

lichaam. De rijksoverheid gaat hier ook in mee.¹⁹ Andere wetenschappers²⁰ zijn van mening dat straling onder deze normen wel invloed heeft op de gezondheid.²¹ Zij en andere mensen die dit geloof delen, ergeren zich eraan dat er in andere studies alleen maar gekeken wordt naar de opwarming van het lichaam en niet naar de biologische effecten, terwijl deze juist zo belangrijk zijn.

De hand van de telecomindustrie²²

Dr. Henry Lai heeft naar 326 verschillende onderzoeken gekeken die de biologische effecten van straling van mobiele telefoons onderzochten. Uit deze onderzoeken kwam bij sommigen als resultaat dat het geen effecten had en bij andere onderzoeken was de uitkomst weer van wel. Nou gebeurt dit vaker bij onderzoeken, maar wat opmerkelijk was, is het volgende:

Bij de onderzoeken die gesponsord waren door de industrie (telecombedrijven) was bij 32% van de onderzoeken de uitkomst dat het wel schadelijk was en bij 68% dat het niet schadelijk was. Maar bij onderzoeken die niet gesponsord waren door de industrie was bij 70% de uitkomst dat het wel schadelijk was en bij 30% dat het niet schadelijk was

Dit is een prachtig voorbeeld van de invloed die de telecomindustrie heeft op de onderzoeken die over dit onderwerp gedaan zijn. Het is natuurlijk niet goed voor de telecomindustrie als blijkt dat de straling van onze mobiele telefoons schadelijk is voor ons. Dan krijgen ze natuurlijk problemen!

Op de websites van de rijksoverheid las ik hier en daar dat verder onderzoek nog nodig is of dat onderzoeken nog aan de gang zijn.²³ Naar o.a. de gezondheidsrisico's van elektromagnetische velden die antennes afgeven. Dit riep vragen bij mij op. Waarom is dit onderzoek niet eerder gedaan? Voordat het als 'product' op de markt is gekomen. Het is toch belangrijk om eerst grondig onderzoek te doen naar de risico's? Waarom worden apparaten als antennes al in gebruik genomen, als de gezondheidsrisico's nog niet eens uitgesloten zijn?

¹⁹ Zie: <https://www.antennebureau.nl/straling-en-gezondheid> datum van raadpleging 12 september 2018

²⁰ Zie: <https://www.emfscientist.org/index.php/science-policy/expert-emf-scientist-quotations> datum van raadpleging 12 september 2018

²¹ Zie: https://doozz.nl/blog/wetenschap-en-straling/#Het_opzettelijk_negeren_van_epidemiologische_data_door_Gezondheidsraden datum van raadpleging 12 september 2018

²² Zie: https://www.youtube.com/watch?time_continue=10&v=F0NEaPTu9oI datum van raadpleging 12 september 2018

²³ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/straling/vraag-en-antwoord/zijn-elektromagnetische-velden-gevaarlijk-voor-mijn-gezondheid> datum van raadpleging 12 september 2018

Deze vragen heb ik aan de rijksoverheid gesteld. Helaas heb ik hier geen antwoord op gekregen. Ik kreeg te horen dat het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) veel verzoeken krijgt van scholieren voor hulp bij werkstukken en dus niet inhoudelijk op mijn vragen in kon gaan. Dit vind ik natuurlijk erg jammer. Ik was nog niet gerust en ben toen zelf op zoek gegaan naar een antwoord. Ik vond toen het volgende:²⁴

Al tijdens het creëren van het gsm-netwerk ondervond de telecomindustrie al veel problemen met de gemeenten en burgers, die het er niet mee eens waren. De telecomindustrie voorzag deze problemen al weer opkomen bij de plaatsing van het UMTS-netwerk (draadloos internet). De telecomindustrie heeft de overheid toen benaderd om er samen voor te zorgen dat er zo min mogelijk problemen zouden ontstaan bij de plaatsing. De overheid deed dit door illegale masten te legaliseren en masten tot 5 meter hoog vergunningsvrij te maken. Daarbij is er ook nog een veiling georganiseerd van de UMTS-frequenties. Deze veiling leverde de overheid 6 miljard gulden op.

Zelf schrok ik best wel van deze informatie. Er zijn dus een soort van afspraken gemaakt om ervoor te zorgen dat er niet te veel 'opstand' zou ontstaan van de burgers en gemeentes. En dat terwijl de overheid voor de burgers op hoort te komen en ze hoort te beschermen!

Daarnaast heb ik ook gekeken naar wat de overheden in het buitenland doen aan het gevaar die de elektromagnetische velden van de nieuwe technologieën voor ons kunnen vormen. Zo is een begin van deze maand (september 2018) een nieuwe maatregel ingegaan op de Franse basisscholen en middelbare scholen.²⁵ Het gebruik van mobiele telefoons is nu helemaal verboden op de scholen. Het gebruik was al verboden tijdens de lessen, maar het mag nu ook niet meer tijdens de pauzes. Daarbij gaat de Franse overheid hun bevolking ook beter informeren over het gebruik van de mobiele telefoon.

Wat doet het met je als mens, als je lijdt aan EHS?

Zelf weet ik heel goed wat het lijden aan EHS met je doet, omdat ik er zelf ook mee te maken heb, vanwege mijn moeder. Maar mijn verhaal alleen vind ik niet voldoende voor mijn profielwerkstuk. Ik wilde meerdere verhalen verwerken, meerdere ervaringen delen. Daarom heb ik een enquête gemaakt voor mensen die stralingsgevoelig zijn. Deze heb ik vervolgens gedeeld via Facebook.

²⁴ Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=P5-NbXma70> datum van raadpleging 14 september 2018

²⁵ Zie: <https://www.stopumts.nl/pdf/Compilatie-RF-straling-2018.pdf> datum van raadpleging 14 september 2018

Ik heb vele reacties gekregen, maar liefst 69 mensen hebben de tijd genomen om het in te vullen. Ik heb gemerkt dat mensen die aan EHS lijden erg graag gehoord willen worden en hun verhaal willen delen. Deze enquête was daarvoor een mogelijkheid en daar hebben ze dankbaar gebruik van gemaakt.

In de grafieken die volgen staan de getallen op de x-as voor het volgende:

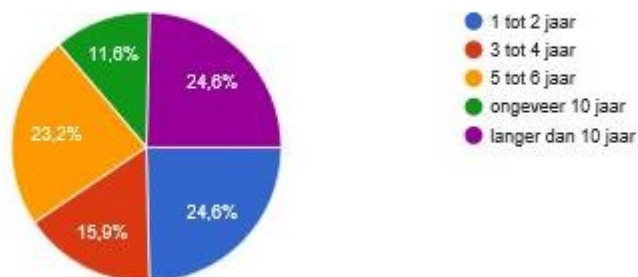
1. Helemaal mee oneens
2. Mee oneens
3. Neutraal
4. Mee eens
5. Helemaal mee eens

De getallen op de y-as staan voor het aantal mensen.

Ik heb hier en daar ook toelichtingen toegevoegd van de mensen die er eentje hebben achtergelaten. Zij hebben mij hier toestemming voor gegeven.

Hoe lang bent u zich er al van bewust dat u elektrogevoelig bent?

69 reacties

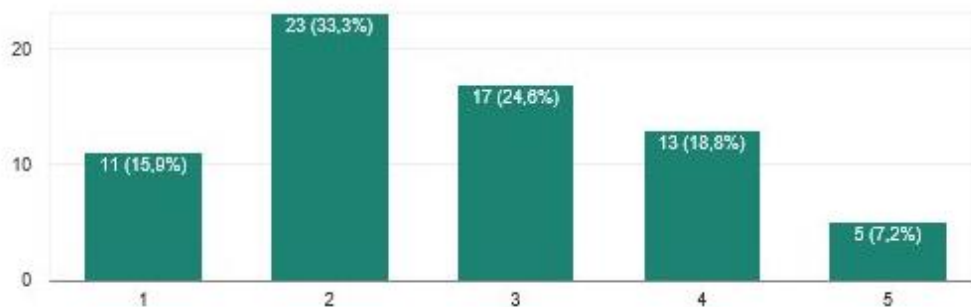
Mijn eerste vraag leverde gelijk al opmerkelijke antwoorden op. De grootste groepen liggen namelijk het verste uit elkaar. 24,6% van de mensen heeft laten weten dat ze zich 1 tot 2 jaar bewust zijn van hun elektrogevoeligheid, terwijl ook 24,6% van de mensen heeft laten weten dat ze zich hiervan al langer dan 10 jaar bewust zijn! Een reden hiervoor kan zijn dat de klachten die je als elektrogevoelige ervaart, klachten zijn die niet gelijk in verband zijn te brengen met EHS. Mensen ervaren vaak eerst al jaren klachten voordat ze de oorzaak vinden.

“Ik werk niet en zit al heel lang thuis door geestelijke en lichamelijke problemen die ik pas in 2015 heb toe kunnen schrijven aan mijn EHS. Al in begin 2000 ondervond ik hinder geestelijk, toen ik niet meer goed kon nadenken en mijn zinnen niet goed kon afmaken. “

Toelichting van iemand die de enquête heeft ingevuld

U voelt zich begrepen in u naaste omgeving. (familie, vrienden)

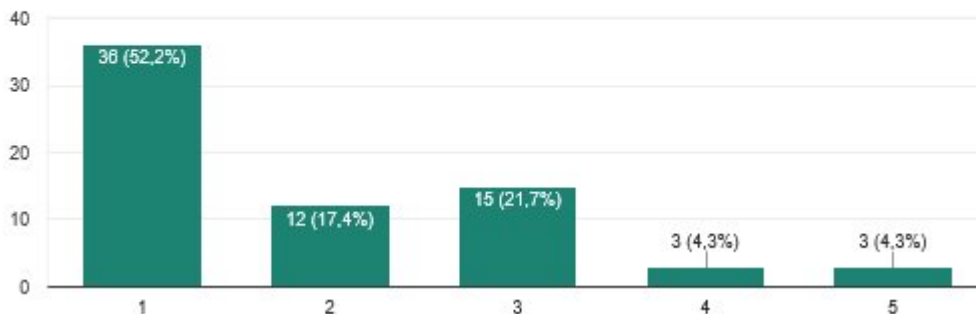
69 reacties

Uit de grafiek blijkt dat de reacties verdeeld zijn, maar dat toch de meeste mensen (33,3%) zich niet begrepen voelen in hun naaste omgeving. Ik ben niet verbaasd over de resultaten. Over het algemeen is stralingsgevoeligheid een onbekend fenomeen, dat erg onduidelijk kan zijn. Het is dan ook niet raar, dat bijvoorbeeld familieleden en vrienden de situatie van deze mensen niet begrijpen. Natuurlijk hangt het ook af van de sterkte van de banden tussen de familieleden en vrienden. Niet elke familierelatie of vriendschap is even sterk.

Ik kan terecht bij mijn huisarts

69 reacties

De meeste mensen voelen zich helaas niet prettig bij hun huisarts. Ik heb verschillende verhalen binnengekregen over huisartsen. Het blijkt dat het een kwestie is van geluk, als het gaat om begrip, maar actie? Dat kan niet ondernomen worden:

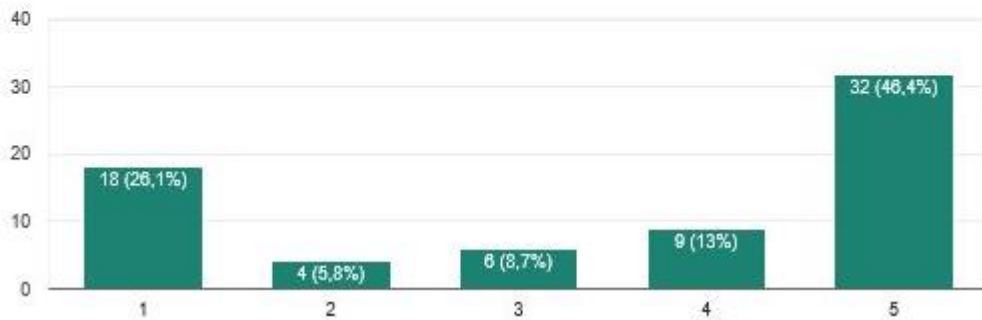
“Huisarts herkende het wel maar kon niets voor me doen.”

“In Hilversum had ik een dokter die me voor gek verklaarde, in Groningen, waar ik even gewoond heb, had ik een dokter die het heel goed begreep maar ze kunnen er toch niks mee dus het maakt niet zoveel uit of je dokter je begrijpt. Wel frustrerend als ze denken dat je gek bent.”

Twee verschillende toelichtingen die ik heb ontvangen.

Ik heb het gevoel dat ik NIET gehoord word door o.a huisartsen, de overheid en andere instanties

69 reacties

Een vraag die bij de vorige aansluit is de bovenstaande vraag over of mensen zich gehoord voelen of niet. Hieruit blijkt dat de meeste mensen zich totaal niet gehoord voelen. Dit is logisch, omdat EHS niet als een erkende ziekte wordt beschouwd. Er komt dan ook weinig steun vanuit de overheid. Opvallend is wel dat de eerstvolgende grootste groep het tegenovergestelde heeft gekozen, namelijk het helemaal niet eens te zijn met deze stelling. Dit heeft vermoedelijk twee oorzaken. Ten eerste had ik bij deze vraag een fout gemaakt. In het begin had ik de betekenis van de getallen bij deze vraag omgedraaid; in plaats van 1. Helemaal mee oneens & 5. Helemaal mee eens, was bij deze vraag eerst 1. Helemaal mee eens & 5. Helemaal mee oneens. Dit verklaart waarschijnlijk een deel van de stemmen op het getal 1. Een andere verklaring zijn de verschillende ervaringen van de mensen. Er zijn namelijk mensen die wel een positieve ervaring hebben gehad met bijvoorbeeld de huisarts (zoals eerder genoemd) maar ook op grond van werk:

“Ik heb passend werk gezocht in een stralingsvrije pc-vrije en mobielarme omgeving. De kans was klein om zoiets te vinden. Maar het is gelukt en de rust die heerst op het werk geeft zoveel meer energie!”

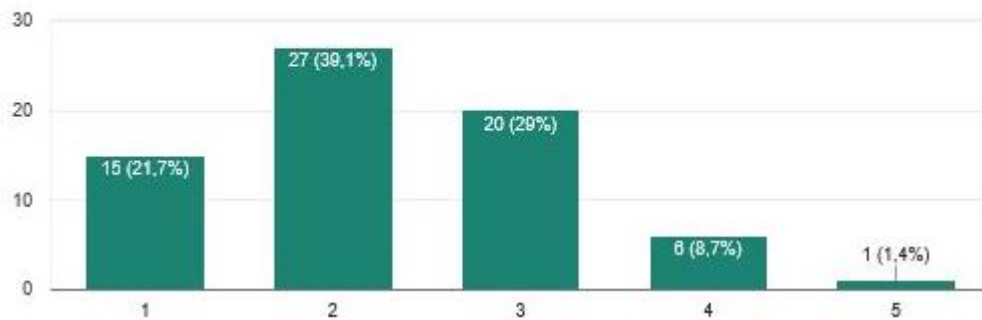
Helaas is dit de enige positieve toelichting die over het onderwerp werk heb kunnen ontvangen. 32,4 % geeft aan dat ze geen baan meer hebben vanwege hun elektrogevoeligheid en dat dit financiële gevolgen voor ze heeft gehad.

“Ik ben vorig jaar in arbeidsconflict geraakt doordat mijn werkgever niet bereid was aanpassingen te doen. Ik heb nu geen baan, maar werk wel (onbetaald) aan het bekender maken van stralingsproblematiek en erkenning van elektrohypersensitiviteit.”

“Men wilde geen rekening houden met mijn elektrostress en ben mijn baan kwijt geraakt en dus inkomen ofwel je krijgt financiële problemen. ----- En je komt juist in een situatie terecht dat je (veel) geld nodig hebt om te overleven.”

Ik voel me veilig als ik naar buiten ga

69 reacties

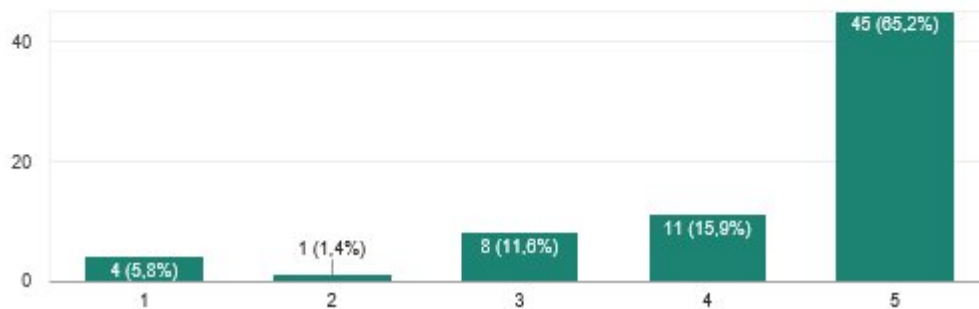
“Een 'gewoon' leven en participeren in de maatschappij is niet meer mogelijk.”

“Je wordt overal getraakteerd op gratis WIFI e.d., veel openbare gelegenheden zijn voor mij niet meer te doen. Openbaar vervoer, bibliotheek, restaurant, hotels, bioscoop, maar ook bezoek aan vrienden en familie die er geen rekening mee houden. Mijn wereld wordt steeds kleiner en stiller....”

“Je kunt niet overal maar zo binnen stappen, op bezoek gaan of een vakantie bespreken, daar er al vrij snel aanpassingen nodig zijn.”

Ik heb zelf het gevoel dat mijn elektrogevoeligheid een grote invloed heeft op mijn leven

69 reacties

85,2% heeft het gevoel dat elektrogevoeligheid een grote invloed heeft op hun leven. Dit is natuurlijk ook duidelijk gebleken uit de voorgaande vragen van de enquête. Straling is tegenwoordig overal en daardoor wordt hun vrijheid beperkt en hun kwaliteit van leven verslechterd. Je zou het bijvoorbeeld kunnen vergelijken met hooikoorts. Iemand die allergisch is voor pollen kan niet om zijn klachten heen als ze eenmaal in de lucht zitten. Stel dat er een gigantisch aantal pollen het hele jaar in de lucht zou zitten. Dat betekent dan dat deze persoon geen kant meer op kan zonder klachten te ervaren.

Laat dat nou precies de werkelijkheid zijn voor stralingsgevoeligen.

Wat voor rol gaan nieuwe technologieën spelen in onze toekomst?

Natuurlijk hebben de nieuwe technologieën ons ook heel veel moois gebracht en waarschijnlijk gaan ze nog veel meer moois brengen. Er wordt namelijk al aan van alles gewerkt. Het lijkt erop dat onze toekomst zal bestaan uit het internet of things.

Internet of things²⁶, wat is dat? Internet of things is het fenomeen dat apparaten straks met elkaar kunnen communiceren door middel van signalen. Voorbeelden hiervan zijn een koelkast die zelf in de gaten houdt wanneer de melk bijgevuld moet worden, je onderweg naar huis al de verwarming thuis aan kan zetten via je telefoon of dat je een bericht binnenkrijgt wanneer iemand je huis binnentreedt, maar ook een lantaarnpaal die ziet dat je eraan komt en daarom feller gaat schijnen. Het internet of things zal verbetering opbrengen in de zorg; de mogelijkheid om de bewegingen van ouderen op afstand in de gaten te houden.²⁷ Daarnaast zal het ook veranderingen brengen in het werkveld; nog meer automatisering, nog makkelijker voor ons dus!

Als je dat zo leest, klinkt het heel erg positief. De melk zal zo nooit op zijn, je huis is altijd lekker warm als je thuiskomt na een winterse dag en bovendien is je huis beschermt tegen inbrekers! En een lantaarnpaal die je aan ziet komen, dat is ook nog eens een keer goed voor het milieu ook! Maar is dat echt wat we willen? Willen we echt dat het ons zo makkelijk wordt gemaakt? Willen we echt dat we niet meer zelf na moeten denken? Willen we de regie echt uit onze handen geven? Want dat is wel wat er dan gebeurt. Onze gegevens zullen ergens opgeslagen staan, wat als dat wordt gehackt? Vinden we het dan nog steeds leuk? Voelen we ons dan nog steeds veilig? Als de bewegingen van ouderen straks op afstand in de gaten worden gehouden, zorgt dat niet juist voor meer vereenzaming? En betekent meer automatisering niet meer werkeloosheid?

Hierbij wil ik ook nog even terugkomen op het onderwerp EHS. Als er nu al mensen zijn die last hebben van de straling die de apparaten tegenwoordig uitzenden, zullen er dan niet nog meer gezondheidsklachten ontstaan, doordat de apparaten nog meer met elkaar in verbinding zullen staan?

Ik hoop dat we voordat we al deze veranderingen daadwerkelijk gaan doorvoeren, wel goed naar de gevolgen zullen kijken op alle vlakken. Iets wat bij de introductie van bijvoorbeeld antennes misschien niet voldoende is gedaan...

²⁶ Zie: <https://internetofthingsnederland.nl/wat-is-iot/> datum van raadpleging 7 oktober 2018

²⁷ Zie: <https://www.vilans.nl/artikelen/12-technologische-ontwikkelingen-in-de-zorg> datum van raadpleging 7 oktober 2018

Samenvatting

De afgelopen jaren is er veel veranderd in onze wereld. Sinds de uitvinding van de mobiele telefoon in 1973 zijn er enorm veel ontwikkelingen geweest op het gebied van de nieuwe technologie. We hebben deze ontwikkelingen dankbaar in gebruik genomen. Met als gevolg dat het best wel een grote invloed heeft gehad op ons gedrag. We houden als mensen eigenlijk niet zo van veranderingen, maar we hebben toch ruimte gemaakt voor de nieuwe technologieën. Ze hebben ons hart veroverd. Het is ook een opkomende verslaving, waar we misschien allemaal wel een beetje last van hebben. Nieuwe technologieën als mobiele telefoons hebben ons met elkaar verbonden, maar ook tegelijkertijd eigenlijk van elkaar afgezonderd. Daarnaast hebben de nieuwe technologieën ook voor onduidelijkheden gezorgd. Wat zijn nou precies de gevolgen? Het blijkt dat we daar nog steeds niet achter zijn. Dat komt o.a. door de verschillende resultaten uit onderzoeken over of de straling van deze nieuwe technologieën nou gevaarlijk is voor onze gezondheid. Mensen die in het dagelijks leven wel degelijk heftige gezondheidsklachten van deze straling ervaren, worden eigenlijk niet gehoord en zijn een beetje de pineut. Het blijkt dat deze mensen zich eigenlijk helemaal niet veilig voelen in deze wereld.

Maar de ontwikkelingen staan niet stil. Er wordt zelfs waarschijnlijk op dit ogenblik, waarin ik dit schrijf, gewerkt aan nieuwe ontwikkelingen, aan nieuwe ideeën. Ontwikkelingen die het ons nog makkelijker moeten gaan maken in de toekomst. Maar zal er wel goed gelet worden op de gevolgen? Wat zijn de nadelen? De ontwikkelingen kunnen toch niet alleen maar goede dingen brengen? Zit er niet altijd wel een addertje onder het gras?

Het is nu nog niet duidelijk wat de toekomst ons zal brengen, dat is het namelijk nooit. Maar: het zal in ieder geval wel weer een hele andere wereld brengen, als die van nu.

(bron: <https://www.zeelandnet.nl/weblog/guust44/bericht/228159?setcookie=true>)

Conclusie

Wat is het antwoord op mijn onderzoeksvraag? Mijn onderzoeksvraag is natuurlijk best wel breed. Toch heb ik hem denk ik wel kunnen beantwoorden. Ik heb veel over de invloed van nieuwe technologieën zoals, mobiele telefoons en internet ontdekt en dan vooral in de relatie met ons als mensen. De nieuwe technologieën hebben wel degelijk enorm veel invloed gehad op onze maatschappij en op onszelf op alle vlakken. Ze hebben voor meer verbinding gezorgd, maar eigenlijk ook meer afstand tot elkaar gecreëerd. Door de nieuwe technologieën kunnen we gebruik maken van sociale media, wat eigenlijk een voeding is voor verlangens die we hebben. Het kan ons belangrijk laten voelen, maar daardoor ook een gevaar voor ons zijn. Het heeft dus wel degelijk invloed op ons gedrag.

Dat de nieuwe technologieën invloed hebben op onze gezondheid staat vast, wat die invloed echter is, is onzeker. De elektromagnetische velden die van de nieuwe technologieën afkomen (de straling), zijn volgens sommigen onder de limiet niet gevaarlijk. Anderen zijn het hier niet mee eens en verklaren dat het wel gevolgen heeft voor onze gezondheid. Onder deze groep vallen onder andere mensen die lijden aan EHS, elektrohypersensitiviteit. Alles in hun leven draait om hun elektrogevoeligheid. Waar zij ook heen gaan, ze krijgen te maken met gezondheidsklachten die grote gevolgen hebben op de kwaliteit van leven. Dus hebben de nieuwe technologieën invloed op onze gezondheid? Jazeker, maar over de precieze gevolgen zijn grote onenigheden.

Tot slot kun je natuurlijk nooit zeker weten hoe de toekomst eruit gaat zien. Maar het is wel zeker dat er nieuwe technologieën zullen zijn, die ons het leven makkelijker zullen maken. Er wordt namelijk nu al aan deze technologieën gewerkt. De vraag die we onszelf zouden kunnen stellen is of we dit wel willen. Willen we die nieuwe technologieën wel, die ons leven drastisch zullen veranderen? Wat zijn de gevolgen die de nieuwe technologieën met zich meebrengen? Bij de nieuwe technologieën van tegenwoordig hebben we misschien niet genoeg rekening gehouden met de gevolgen. Gaan we dat dan wel doen in de toekomst? Er zijn nog genoeg vragen die we onszelf kunnen stellen als het om de toekomst gaat. Voor nu weten we dat de nieuwe technologieën zeker invloed hebben op onze maatschappij en op ons als mensen. En in de toekomst? Dan waarschijnlijk nog meer.

Bronnenlijst

- Afbeelding op de voorpagina: <http://sh1.sendinblue.com/nglmoo054c.html>, datum raadpleging 22 oktober 2018
- Quote Martin Cooper: <http://allthatsinteresting.com/first-cell-phone>, datum van raadpleging 11 juli 2018
- <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/eerste-mobiele-telefoon>, datum van raadpleging op 11 juli 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=h8K49dD52WA>, datum van raadpleging op 14 oktober 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=METB1o4UAT8>, datum van raadpleging 14 oktober 2018
- <https://infobron.nl/Wanneer-werd-de-eerste-computer-uitgevonden>, datum van raadpleging 11 juli 2018
- <https://isgeschiedenis.nl/nieuws/de-geschiedenis-van-de-smartphone>, datum van raadpleging 11 juli 2018
- <http://www.te-learning.nl/blog/waarom-mensen-zich-verzetten-tegen-veranderingen/> & <https://hbr.org/2012/09/ten-reasons-people-resist-chang.html>, datum van raadpleging 11 juli 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=2T7Oupwslgo>, datum van raadpleging 11 juli 2018
- <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/04/09/hoe-de-smartphone-ons-verslaafd-maakt-8009446-a1553897>, datum van raadpleging 10 september 2018
- <https://search.socialhistory.org/Record/1396232>, datum van raadpleging 10 september 2018
- Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=W6CBb3yX9Zs>, datum van raadpleging 10 september 2018
- <https://www.gezondheidenco.nl/74221/nomofobie-macht-smartphone-ben-verslaafd/>, datum van raadpleging 10 september 2018
- <https://www.brainwash.nl/hoe-social-media-je-gedrag-beinvloeden/likes-en-thumbs-up-zijn-de-valuta-van-de-online-wereld-kapitalisme-wakkert-een-verlangen-aan-naar-meer-een-dorst-naar-een-hogere-score-is-het-gevolg>, datum van raadpleging 11 september 2018
- Zie: <https://www.stichtingehs.nl/wat-is-elektrohypersensitiviteit-ehs>, datum van raadpleging 11 september 2018

- <https://sosstraling.nl/gezondheidsklachten-top-26/>, datum van raadpleging 11 september 2018
- <https://www.ahealthylife.nl/nieuw-onderzoek-bevestigt-straling-mobiele-telefoon-veroorzaakt-kanker/> & <https://www.biorxiv.org/content/biorxiv/early/2016/05/26/055699.full.pdf>, datum van raadpleging 7 oktober 2018
- <http://ikheblastvanstraling.nl/straling/>, datum van raadpleging 12 september 2018
- <http://www.cybertheek.nl/emv/infoveldmeting.pdf>, datum van raadpleging 12 september 2018
- <http://www.kennisplatformelektromagnetischestraling.org/pdf/We-worden-allemaal-doodgestraald-Spiegelbeeld-april-2018.pdf>, datum van raadpleging 12 september 2018
- <https://www.antennebureau.nl/straling-en-gezondheid>, datum van raadpleging 12 september 2018
- <https://www.emfscientist.org/index.php/science-policy/expert-emf-scientist-quotations>, datum van raadpleging 12 september 2018
- https://doozz.nl/blog/wetenschap-en-straling/#Het_opzettelijk_negeren_van_epidemiologische_data_door_Gezondheidsraden, datum van raadpleging 12 september 2018
- https://www.youtube.com/watch?time_continue=10&v=F0NEaPTu9oI, datum van raadpleging 12 september 2018
- <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/straling/vraag-en-antwoord/zijn-elektromagnetische-velden-gevaarlijk-voor-mijn-gezondheid>, datum van raadpleging 12 september 2018
- <https://www.youtube.com/watch?v=P5-NbXma70>, datum van raadpleging 14 september 2018
- <https://www.stopumts.nl/pdf/Compilatie-RF-straling-2018.pdf>, datum van raadpleging 14 september 2018
- Grafieken & toelichtingen komen uit zelfgemaakte enquête die is ingevuld door een groep mensen die last hebben van EHS
- <https://internetofthingsnederland.nl/wat-is-iot/>, datum van raadpleging 7 oktober 2018
- <https://www.vilans.nl/artikelen/12-technologische-ontwikkelingen-in-de-zorg>, datum van raadpleging 7 oktober 2018

Ik heb met behulp van voetnoten in de tekst direct verwezen naar bronnen.